

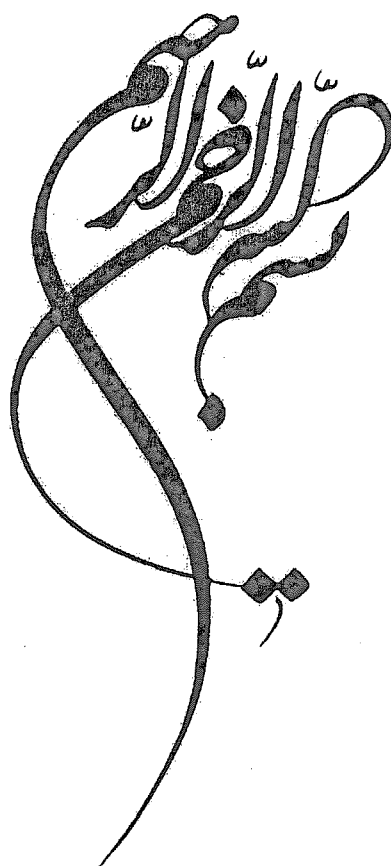
دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

مجموعه مقاله های نخستین سمپوزیوم

سرمایه ی اجتماعی و رفاه اجتماعی

معاونت پژوهشی دانشگاه
گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی

زیر نظر دکتر مریم شریفیان ثانی

مجموعه‌ی مقاله‌های
نخستین سمپوزیوم

سرمایه‌ی اجتماعی و رفاه اجتماعی

شناخت سرمایه‌ی اجتماعی
راه‌های ارتقای سرمایه‌ی اجتماعی در ایران
تعامل میان سرمایه‌ی اجتماعی و رفاه اجتماعی

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تهران

۱۳۸۴

معاونت پژوهشی دانشگاه
گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی
زیرنظر: دکتر مریم شریفیان ثانی

سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی (نخستین: ۱۳۸۴: تهران).
مجموعه مقاله های نخستین سمپوزیوم سرمایه ی اجتماعی و رفاه اجتماعی : شناخت سرمایه
اجتماعی راه های ارتقای سرمایه ی اجتماعی در ایران ، تعامل میان سرمایه اجتماعی و رفاه
اجتماعی / [برگزار کننده] دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ، معاونت پژوهشی ، گروه
آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی ؛ زیر نظر مریم شریفیان ثانی . -- تهران : دانشگاه علوم
بهزیستی و توانبخشی ، ۱۳۸۴ .
۲۰۴ ص .: جدول ، نمودار .

ISBN: 964-8863-01-6: ۱۷۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیا.
کتابنامه.

۱. سرمایه اجتماعی -- ایران -- کنگره ها . ۲. رفاه اجتماعی -- ایران -- کنگره ها .
الف . شریفیان ثانی ، مریم . ب . دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی . مدیریت رفاه
اجتماعی . گروه آموزشی . ج . دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی . د . عنوان .
۳۰۲
س ۸ / ۷۰۸ HM
کتابخانه ملی ایران
۳۸۰۳۹ - ۸۴ م

نام کتاب : مجموعه ی مقاله های نخستین سمپوزیوم سرمایه ی اجتماعی
و رفاه اجتماعی

زیر نظر : دکتر مریم شریفیان ثانی

ویراستار : کیان فروزش

طراح جلد: آزاده مهدی زاده

ناظر چاپ : امیر محمد کبودهن

صفحه آرایی و حروفچینی : خدمات کامپیوتری تایپ «پویا»

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

قیمت : ۱۷۰۰۰ ریال

چاپ : مهدیه

چاپ اول : ۱۳۸۴

ناشر : انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نشانی : اوین - بلوار دانشجو - خ کودکیار - دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفن : ۲۲۴۰۱۴۰۱

شابک : ۹۶۴-۸۸۶۳-۰۱-۶ ISBN: 964-8863-01-6

همه ی حقوق برای ناشر محفوظ است

سخن ناشر

ای نام تو بهترین سر آغاز

چنانکه می دانیم اصلاح و بهبود کمی و کیفی فرایند نشر و چاپ کتاب همواره با دشواری ها و چالش های جدی همراه بوده و نیازمند هماهنگی میان ساختار های فرهنگی، علمی، اجرایی، اقتصادی و اجتماعی می باشد.

اما از آنجا که اهداف و رسالت دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ارتقای سطح دانش، نگرش و رفتار افراد جامعه می باشد، لذا تلاش می نماید تا به رغم تمام دشواریهای موجود با نشر آثار اساتید، اندیشمندان و پژوهشگران در زمینه های توانبخشی، رفاه، روانشناسی، علوم اجتماعی و... رجعت رفع موانع موجود گام بردارد و با افزایش سطح دانش و آگاهی در کاهش مشکلات و پیشرفت کشور سهم شود.

اینک مرکز انتشارات دانشگاه امید آن دارد با عنایات ایزدمنان و هم یاری وهم اندیشی اهل قلم در این راه پرفراز و نشیب موفق شود.

تحولات بزرگ اجتماعی در بیست سال گذشته، در همه ی کشور های دنیا، تغییرات مهمی را در دیدگاههای اندیشمندان، و در همه ی حوزه های علوم اجتماعی و انسانی باعث شده، و طبیعی است که دگرگونی های بزرگی نیز در روشها و فنون این علوم، چه برای تماس با واقعیت و شناخت آن، چه در مداخله و تأثیر گذاری، و چه در ارزیابی و سنجش اقدامات اجتماعی به وجود آید؛ چندان که پژوهشگران و اندیشمندان، بیش از پیش، توان چند بعدی دیدن واقعیت پیچیده و به هم پیوسته را پیدا کرده اند.

بحث «سرمایه اجتماعی»، دقیقاً محل تلاقی حوزه های مختلف علوم اجتماعی و انسانی، اعم از سیاست، اقتصاد، حقوق، تاریخ، جامعه شناسی، روانشناسی و آموزش و پرورش است. «سرمایه ی اجتماعی» موضوع مهم و در عین حال ظریفی است که اندیشمندان علوم اجتماعی و انسانی، توانایی های متنوع خود را در آن، برسر تأمین رفاه و بهزیستی بشر، به اشتراک می گذارند.

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی ، خوشوقت است که با برگزاری نخستین سمپوزیوم «سرمایه ی اجتماعی» در بهمن ماه ۱۳۸۲، سهم خود را در شناخت و معرفی این حوزه ی حساس ، به جامعه ادا می کند.

انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار

کمیته ی علمی

کمیته ی اجرایی

کاربرد نظریه ی سرمایه ی اجتماعی در تأمین

اجتماعی./کیان تاجبخش ۱۳

سنجش سرمایه ی اجتماعی / غلامرضا غفاری ۶۱

تحلیل نظری سرمایه ی اجتماعی درپیشگیری از آسیب

اجتماعی/ داوود بهزاد ۸۳

بررسی ، ارزیابی جایگاه و کارکرد اجتماعی سازمانهای

غیر دولتی درنظام اجتماعی ایران / دکتر احمد عبداللهی ۱۰۳

رابطه ی سرمایه ی اجتماعی وتوسعه اقتصادی ازمنظر

نهادگرایی /حامدقدوسی ۱۲۵

سرمایه ی اجتماعی ونقش رسانه درتقویت آنها / محمدرضا

جوادی یگانه ، ستاره ی فروزان ، علی قنبری ۱۳۵

نقش رسانه ها درایجاد سرمایه ی اجتماعی

نقش سرمایه اجتماعی دربرنامه ریزی برای رفاه اجتماعات محلی/ نوین تولایی ،

مریم شریفیان ثانی ۱۵۷

سرمایه ی اجتماعی وخانواده / علی رضا کلدی ۱۷۹

پیشگفتار:

در دودهمی اخیر، گسترش کاربرد ومفهوم سرمایه‌ی اجتماعی درمتون علمی و پژوهشی، اسناد مربوط به سیاست گذاری ها و برنامه ریزی های توسعه‌ی اجتماعی ، اقتصادی، سیاسی وفرهنگی در کشورهای مختلف جهان با روندی فزاینده ادامه دارد. امروزه، سرمایه‌ی اجتماعی را یکی از اجزای ثروت ملتها و توسعه‌ی پایدار، یکی از ابزارهای ظرفیت سازی در اجتماعات، تدبیری برای پیشگیری وکاهش مشکلات اجتماعی و عاملی برای موفقیت برنامه های رفاه اجتماعی و ارتقای سلامت فردی و اجتماعی می دانند.

اکنون که سالهای آغازین قرن بیست ویکم را پشت سر می گذاریم ، توجه به اهمیت سرمایه‌ی اجتماعی ، درکنار دیگر انواع سرمایه، یعنی سرمایه‌ی طبیعی ، سرمایه‌ی تولیدی یا ساخته‌ی بشر و سرمایه‌ی انسانی ، بیش از هر زمان دیگری، لزوم شناخت ابعاد مختلف سرمایه‌ی اجتماعی ،شیوه های مناسب سنجش آن ویافتن راههای مناسب ارتقای این نوع سرمایه وکاربرد آن را در چهار چوب محیط اجتماعی، سیاسی، قانونی، اقتصادی وفرهنگی هرجامعه، الزام آور می سازد.

دانشمندان و صاحب نظران مختلف، از زوایای گوناگون ، درسطوح مختلف و با فرضیات متفاوتی ، سرمایه‌ی اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند، اما یک عامل درتمام تعاریف مشترک است: شبکه‌ی روابط اجتماعی غنی ومؤثر که به عنوان ذخیره ومنبعی برای اقدام جمعی عمل می کند.

خوشبختانه، در چند سال اخیر شاهد توجه گروهی از اندیشمندان وپژوهشگران ایرانی به شناخت وبررسی مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی و طرح اهمیت آن از منظرهای مختلف بوده‌ایم. درچنین شرایطی است که برگزاری نخستین سمپوزیوم سرمایه‌ی اجتماعی و رفاه اجتماعی را وظیفه‌ای دانستیم درآغاز راه .

گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی وتوانبخشی ، با توجه به حوزه‌ی فعالیت خود و در کنار وظیفه‌ی تربیت نیروی انسانی متخصص دراین رشته، تلاش به منظور تولید و توسعه‌ی دانش نظری درزمینه‌ی مباحث رفاه اجتماعی، یافتن الگوها و راهکارهای مناسب برای تبدیل این دانش به برنامه‌های کاربردی درزمینه‌ی سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مؤثر رفاه اجتماعی را نیز ازماموریت‌های اصلی خود قرارداده است.

در این مسیر، برگزاری همایش های علمی - تخصصی در قالب سمینار ، سمپوزیوم ، کارگاههای آموزشی و میزگردهای تخصصی رابه عنوان یکی از راهبردهای اجرایی برگزیده است.

برگزاری این سمپوزیوم، پس از مطالعات مقدماتی، باتشکیل یک کمیته علمی شکل گرفت. باتوجه به موضوع مورد نظر یعنی سرمایهی اجتماعی و رفاه اجتماعی، درنهایت، پس از بررسی موارد پیشنهادی، ۵ محور اصلی برای ارائهی مقالات انتخاب شد:

- ۱- شناخت و معرفی سرمایهی اجتماعی ،
 - ۲- سنجش سرمایهی اجتماعی باتأکید بر رفاه اجتماعی،
 - ۳- تعامل سرمایهی اجتماعی و رفاه اجتماعی ،
 - ۴- راههای ارتقای سرمایهی اجتماعی،
 - ۵- زمینه های کاربرد سرمایهی اجتماعی در ارتقای نظام رفاه اجتماعی ایران؛
- پیشنهاد و فراخوان مقالات نیز بر همین اساس صورت گرفت . پس از دریافت چکیده ها و بررسی توسط اعضای کمیتهی علمی، تعدادی از آنها برای ارائهی اصل مقاله به صورت سخنرانی انتخاب شد که در این مجموعه آمده است.
- باورداریم باتمام تلاشی که به کار گرفته ایم، هنوز از حضور، مشارکت وهمفکری جمعی از اندیشمندان و پژوهشگران ارزشمند کشورمان که در این عرصه صاحب اندیشه اند محروم مانده ایم. اجازه می خواهد تا برگزاری این سمپوزیوم را فراخوانی بدانم برای دعوت از تمامی این اندیشمندان ، آنان که به مطالعه و پژوهش در این قلمرو علاقه مندند و تمام بزرگوارانی که دعوت ما را برای مشارکت در نخستین سمپوزیوم سرمایهی اجتماعی و رفاه اجتماعی پذیرفته اند؛ باشد که پیشنهادها، راهنماییهای ارزنده و مشارکت فعال خود را برای ادامهی این راه از ما دریغ نورزند.
- لازم می داند سپاس بیکران خود را حضور استادان محترم اعضای کمیتهی علمی ، سخنرانان گرامی، دبیر و اعضای محترم کمیتهی اجرایی، معاونت پژوهشی دانشگاه و تمامی افرادی که بدون یاری صمیمانهی آنان ، برگزاری این سمپوزیوم امکان پذیر نبود، تقدیم دارد.

دکتر مریم شریفیان ثانی

دبیر علمی سمپوزیوم

مدیر گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی

کمیته‌ی علمی سمپوزیوم*

دبیر علمی: مریم شریفیان ثانی، مدیرگروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی

- ۱- حبیب آقا بخشی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۲- کیان تاجبخش، عضو هیئت علمی دانشگاه نیواسکول نیویورک
- ۳- نوین تولایی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی
- ۴- محمد رضا جوادی یگانه، مدیر پژوهش دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۵- مسعود چلی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی
- ۶- سهراب رزاقی، مدیر مرکز مطالعات و آموزش سازمانهای مدنی
- ۷- محمدرضا رضوی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران
- ۸- حمیرا سجادی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۹- سید جلال صدرالسادات، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۱۰- محمدعلی طالبی، معاون مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان
- ۱۱- پویا علاء الدینی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران
- ۱۲- ستاره فروزان، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۱۳- احمد عبداللہی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۱۴- علیرضا کلدی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- ۱۵- محمدرضا محمدی، رئیس مرکز ملی تحقیقات علوم پزشکی کشور

* - همه‌ی اعضای کمیته‌ی علمی سمپوزیوم دارای درجه‌ی دکتری هستند.

کمیته‌ی اجرایی سمپوزیوم

دبیر اجرایی: سید حسین قدیمی ناگر، سرپرست دفتر روابط عمومی دانشگاه علوم
بهزیستی و توانبخشی

اعضا: (به ترتیب حروف الفبا)

- ۱- مریم اصفافی، کارشناس دفتر همایشها و سمینارهای دانشگاه
- ۲- منیر الفت مهر، کارمند روابط عمومی دانشگاه
- ۳- ژیلا داوودی، دانشجوی کارشناسی مددکاری اجتماعی
- ۴- دکتر دلبری، مدیر امور اداری دانشگاه
- ۵- سولماز سلیمانی، دانشجوی کارشناسی مددکاری اجتماعی
- ۶- فرانک صفری دستجرد، منشی گروه آموزشی مدیریت رفاه اجتماعی
- ۷- ابوالفضل عباسی، مدیر امور دانشجویی دانشگاه
- ۸- مریم عزت الله زاده، کارمند روابط عمومی دانشگاه
- ۹- محمد رضا کوشش، مسئول برگزاری همایشها و سمینارهای دانشگاه
- ۱۰- رضامحمد بابایی، کارشناس ارشد گروه رفاه اجتماعی دانشگاه

کاربرد نظریه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی در تأمین اجتماعی^۱

کیان تاجبخش*

تعاریف

نظام تأمین اجتماعی ایران: شامل سه حوزه‌ی فعالیت است:

۱. بیمه‌ی اجتماعی مبتنی بر اشتغال

۲. حمایت اجتماعی

۳. امداد

سرمایه‌ی اجتماعی: مفهوم نسبتاً جدیدی در علوم اجتماعی است و به طور خلاصه به معنای «هنجارها و شبکه‌هایی است که امکان مشارکت مردم در اقدامات جمعی به منظور کسب سود متقابل را فراهم می‌کند» و با شیوه‌هایی همچون سنجش سطح اعتماد اجتماعی و سطوح عضویت در انجمن‌های مدنی رسمی یا غیررسمی قابل اندازه‌گیری است. سرمایه‌ی اجتماعی مفهومی ترکیبی است که «موجودی» یا میزان این هنجارها و شبکه‌ها را در یک جامعه و در یک مقطع زمانی خاص تشریح می‌کند. رابطه‌ی متقابل، رفتار غیرخودخواهانه و اعتماد، نمونه‌هایی از این هنجارها هستند. همچنین، شبکه‌ها می‌توانند رسمی یا غیررسمی باشند. از این منظر، سرمایه‌ی اجتماعی یکی از عناصر مهم قدرت «جامعه‌ی مدنی» یا ظرفیت جامعه برای مدیریت خویش از طریق فعالیت‌های گروهی غیررسمی، داوطلبانه، غیردولتی و غیرانتفاعی است.

روش پژوهش و منابع داده‌ها

روش پژوهشی که برای تکمیل این گزارش برگزیدیم آمیزه‌ای از رویکردهای زیر است:

الف) تحلیل نظری اصلی که پیوندهای ساختاری میان نظام تأمین اجتماعی و سرمایه‌ی اجتماعی را نشان می‌دهد. مطالب این بخش از منابع زیرگردآوری شده

۱- این متن برگرفته از «گزارش بررسی مقدماتی کاربرد نظریه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی در تحلیل وضعیت تأمین اجتماعی در ایران» است که در دو قسمت و در فصلنامه‌های «رفاه اجتماعی»، شماره‌ی ۱۰ (۱۳۸۲) و «تأمین اجتماعی»، شماره‌ی ۱۶ (بهار ۱۳۸۲) منتشر شده است.

* - عضو هیئت علمی دانشگاه نیواسکول نیویورک.